

UNDERVISNINGS-
MATERIALE TIL 8.-10. KL.
I FAGENE KRISTENDOMS-
KUNDSKAB, DANSK OG
DRAMA

UNDER HUDEN

**WERK
WERK**
TEATER TIL TEENAGERE

Folkekirkens Skoletjeneste
I AALBORG KOMMUNE

INDHOLD

INTRO TIL LÆREREN.....	2
MÅLBESKRIVELSE.....	4
OM MÆRKVÆRK.....	5
UNDER HUDEN.....	6
TEATEROplevelsen.....	8
OPLÆG TIL BRUG I UNDERVISNINGEN.....	9
 PERSPEKTIVERENDE MATERIALE:	
NOVELLEN DEN DANSENDE DRENG.....	12
PODCASTS FRA DØDE FORÆLDRES KLUB.....	21
LINKS TIL MERE OM SORG.....	23

**UNDERVISNINGSMATERIALE ER SAMLET AF FOLKEKIRKENS SKOLETJENESTE I
AALBORG KOMMUNE EFTER AFTALE MED MÆRKVÆRK**

mærkværk.dk

Folkekirken Skoletjeneste
I AALBORG KOMMUNE

skole-kirke-aalborg.dk

INTRO TIL LÆREREN

KÆRE LÆRER

I Danmark har vi næsten ingen rituelle handlinger forbundet med døden ud over Folkekirkens bisættelser og begravelser. Vi har ingen sørgeperiode, ingen sorte hatte og knapt et sprog. Intet der fortæller, at her er et menneske i sorg. "Jeg kondolerer" er ofte det tætteste, vi kommer på at tale sammen. Døden er et tabu, og sorgen skal vi helst komme hurtigt over, så vi kan komme videre. Men døden er en del af livet og sorgen en proces, der forandrer én for altid.

Med forestillingen UNDER HUDEN ønsker teater MÆRKVÆRK at indgyde mod både til de unge, der har mistet, deres venner og de voksne omkring dem, så vi kan blive bedre til at tale om døden sorgen og savnet.

Husk endelig også, at teatermanuskripter kan opgives til eksamen. Ønsker I manuskriptet til UNDER HUDEN, kan I kontakte MÆRKVÆRK.

Det er vigtigt, at du læser afsnittet FØR, UNDER og EFTER forestillingen.

FØR FORESTILLINGEN

Elever med sorg tæt inde på livet.

For at sikre at ingen elever kommer til at stå i en uønsket situation, beder vi dig om følgende:

- Orienter dig om, hvorvidt der er elever, som har sorg inde på livet, for eksempel på grund af sygdom, dødsfald eller skilsmisse. Det kan være svært at se et teaterstykke om sorg, også selvom det er mange år siden, man har mistet.
- Fortæl sorgramte elever et par dage inden I skal i teatret, at klassen skal se en forestilling om sorg.
- Hjælp sorgramte elever ved at give dem mulighed for selv at tage stilling til, om de ønsker at være med.
- Fortæl gerne sorgramte elevers – eller alles – familier, at klassen skal se forestillingen, så familierne kan tale sammen om det.
- Hvis sorgramte elever er med, kan du lave en aftale med den/de elever om, at du eller en klassekammerat sidder ved siden af.
- Lav en aftale med den sorgramte elev om, at han eller hun kan forlade forestillingen undervejs alene eller sammen med en lærer eller kammerat.
- Fortæl sorgramte elever, at det er godt at se hele forestillingen, men at de gerne må forlade forestillingen, hvis de har behov, og at de også gerne må komme tilbage.
- Fortæl sorgramte elever, at de kan se forestillingen, men at de ikke behøver at deltage aktivt.

UNDER FORESTILLINGEN

Under forestillingen er det dit ansvar at være opmærksom på de elever, som kan blive berørt af forestillingens indhold. Også elever du ikke har været bekendt med, har ømme punkter i forhold til sorg, kan blive ramt. Derfor er det vigtigt, at du er tilstede som tillidsperson for eleverne og er opmærksom på de elever, der har brug for det. Derfor kan det være rart at være to voksne.

EFTER FORESTILLINGEN

Vi anbefaler, at du efter forestillingen tager en snak med eleverne om oplevelsen. Det kunne foregå ved at evaluere oplevelsen. Du kan stille refleksionsspørgsmål til eleverne. Spørgsmålene kunne være:

- Hvad handlede forestillingen om?
- Har I lært noget nyt om, hvad sorg kan være?
- Hvordan tror I, at I vil handle næste gang, I møder én der er ramt af sorg?
- Hvad kan vi være gode støtter i klassen, hvis nogen er eller bliver ramt af sorg?

Fortæl klassen at du står til rådighed, hvis nogle af eleverne får brug for at tale mere om forestillingen. Det er vigtigt at huske, at oplevelsen med forestillingen ikke skal fjerne sorgen men give rum til samtale og refleksion over døden, sorgen og savnet.

Ovenstående råd er udarbejdet med hjælp fra Martin Lytje
Ph.D., Lektor, Institut for krisepsykologi, Universitet i Bergen

FAGMÅL FOR MATERIALET

Til brug efter forestillingen får I dette undervisningsmateriale, hvor der både lægges op til at bearbejde forestillingen analytisk og arbejde sig dybere ind i teamet via dramaøvelser, perspektiverende læsning samt podcasts om emnet.

Undervisningsmaterialet er sammensat på en måde, hvor I frit kan vælge at arbejde med hele eller dele af undervisningsmaterialet.

Materialet er tiltænkt undervisning af en varighed på mellem en og fire lektioner.

Undervisningsmaterialet her tager udgangspunkt i kompetencemål fra Undervisningsministeriets Fælles Mål fra 2019:

Kristendomskundskab:

Eleven kan forholde sig til den religiøse dimensions indhold og betydning ud fra grundlæggende tilværelsesspørgsmål og etiske principper.

Dansk:

Eleven kan forholde sig til kultur, identitet og sprog gennem systematisk undersøgelse og diskussion af litteratur og andre æstetiske tekster.

Drama:

Eleven kan agere i dramaproduktioner med forskellige virkemidler.
Eleven kan analysere teater- og dramaproduktioner.

OM MÆRKVÆRK

I 2015 etablerede Anne Gry Henningsen MÆRKVÆRK. MÆRKVÆRK skaber teateroplevelser, der rammer ned i de unges liv og udfordringer. Ambitionen er at skabe teater til teenagere, der perspektiverer og sætter gang i dialogen om de tematikker, de udfordres af på vejen til at blive voksne.

MÆRKVÆRK skaber forestillingerne i tæt samarbejde med unge, så vi ikke blot reproducerer egne forestillinger om, hvordan unge tænker og har det. Med afsæt i de unges livsverdener skaber vi kunstneriske oplevelser, hvor det unge publikum bliver spejlet og får et udgangspunkt for videre refleksion og stillingtagen til deres liv.

MÆRKVÆRK har produceret forestillingerne FRONTLØBERNE en aktivistisk klimafortælling, UNDER HUDEN om døden, sorgen og savnet, STRÆBER om de unges kamp for at lykkes i præstationssamfundet og +1 om unge og ensomhed. Fra 2010-15 var Anne Gry Henningsen kunstnerisk leder af ungdomsforestillingerne hos Alias Teaterproduktion, hvor hun skabte fire ungdomsforestillinger VILDT VOLDSOMT VENSKAB om pivevold, 4,1 PROMILLE om alkohol, FUCKING FATTIG om forbrug og TRADITIONEN TRO om religion. Forestillingerne er en del af MÆRKVÆRKs repertoire.

DET KUNSTNERISKE HOLD BAG UNDER HUDEN:

MEDVIRKENDE:	Anne Gry Henningsen Casper Sloth Ane Helene Hovby
INSTRUKTØR:	Maria Kjærgaard-Sunesen
DRAMATIKER:	Julie Petrine Glargaard & holdet
SCENOGRAF:	Mona Møller Schmidt
LYSDESIGNER:	Martin Danielsen
KOMPONIST OG LYDDESIGNER:	Klaus Risager
IDÉ OG KONCEPT:	MÆRKVÆRK

UNDER HUDEN

Teater sætter billeder på sorgen, så unge kan hjælpe hinanden.

MÆRKVÆRK sætter i ungdomsforestillingen UNDER HUDEN billeder på døden, sorgen og savnet. Udover at give de unge en kunstnerisk oplevelse er det hensigten at give dem indsigt i den sørgendes liv og dermed mod til at møde og støtte andre unge med døden og sorgen tæt inde på livet med åbenhed og uden berøringsangst.

Hver dag året rundt er der 16 børn og unge, der mister en far eller mor, og to der mister en søskende. Tabet af et nært familiemedlem er en af de største livsudfordringer, børn og unge kan opleve. For mange fører dødsfaldet til store udfordringer både hjemme, blandt venner og i skolen. Ifølge Det Nationale Sorgcenters årsrapport fra 2018 føler mange sig ikke forstået af deres venner og oplever ofte, at deres sorg er tabu, og at omgangskredsen lider af berøringsangst.

Det er netop baggrunden for, at MÆRKVÆRK fokuserer scenelyset på tematikken:

– Jeg har længe haft lyst til at skabe en forestilling om unge og sorg bl.a. for at være med til at komme berøringsangsten til livs. Jeg har selv haft døden tæt på flere gange, fortæller kunstnerisk leder af MÆRKVÆRK Anne Gry Henningsen og fortsætter:

– Jeg har været kammeraten, der stod uforstående og uden at sige et ord ved siden af. Jeg har også været hende, der mistede sin bror og stod forstenet tilbage og uden at kunne overkomme at fortælle om det. Især når man er ung, er døden og sorgen så fremmed og anderledes. Uanset om man er ramt af sorgen eller står ved siden af, har man det tilfælles, at man er uden erfaring.

Teatret kan selvfølgelig ikke give erfaringer men fornemmelse for de følelser den sorgramte har og for, hvordan man selv ville reagere. Udover at give en sanselig og æstetisk oplevelse kan teatret sætte billeder på, spejle og fortælle, at sorgen ikke lige går over, og at tabet og sorgen forandrer den efterladtes verden for altid.

I UNDER HUDEN følger I en gruppe venner og klassekammerater op til og i året efter, at Freja mister sin mor. Ud over at give indblik i de unges liv kaster forestillingen lys over nogle af de situationer, som de voksne i de unges liv kommer i.

Det gælder for eksempel læreren, der skal fortælle klassen om Frejas mors død, Albertes forældre, der selv har mistet en søn og Frejas fars nye kæreste, der kommer ind i familien og både skal være noget for faren og for Freja.

– Forestillingen prøver ikke at fortælle, hvordan andre skal gøre. Vi fremstiller situationer som de kunne se ud i virkeligheden og håber, at de vækker til eftertanke i de unges liv og hos de voksne omkring dem, og ikke mindst at de kan skabe gode samtaler.

Med forestillingen kommer altså ikke en værktøjskasse til at håndtere døden og sorgen, men jeg håber, den giver de unge kammerater mod til at turde være der for den sorgramte. Vi håber også, at vi kan være med til at give dem, der har mistet modet til

at fortælle, hvad de ønsker og har behov for. Og at vi kan være med til at skubbe til de voksne i de unges liv, så de går forrest og er med til at skabe rammerne for samtaler og samvær med hinanden om døden, sorgen og savnet, siger Anne Gry Henningsen.

MÆRKVÆRK skaber teateroplevelser, der rammer ned i de unges liv og udfordringer. Ambitionen er at skabe teater til teenagere, der perspektiverer og sætter gang i dialogen om de tematikker, de udfordres af på vejen til at blive voksne.

Forestillingerne skabes i tæt samarbejde med unge, så vi ikke blot reproducerer egne forestillinger om, hvordan unge tænker og har det.

TEATEROplevelsen

For nogle elever vil dette måske være et første møde med teater.

Teateroplevelsen kan være vidt forskellig fra individ til individ. Den afhænger af selve oplevelsen med at være på teatret, af at sidde blandt mange mennesker, er det varmt, er det koldt, får man ondt i bagen, smitter de andres reaktioner af på mig, hvordan har jeg det med, at de kan se mig deroppe fra scenen, bliver jeg grebet af fortællingen, bliver jeg rørt, genkender jeg mig selv, keder jeg mig og mister fokus. Det og meget mere har alt sammen indflydelse på, hvordan vi oplever forestillingen.

Vi har forskellige referencerammer, forskellige erfaringer, forskellige erindringer, som har indflydelse på, hvordan vi oplever forestillingen men også i høj grad på, hvordan vi forstår forestillingen.

Det hænger blandt andet sammen med, at teatret indgår en fiktionskontrakt med sit publikum, som går ud på, at publikum selv er med til at danne undertekst og færdiggøre de visuelle billeder. Man er gået mere eller mindre væk fra naturalistiske scenografier og viser i stedet en antydning af et rum, som kan være alt fra mormors køkken til udendørs- og fantasirum. Som publikum danner vi helt automatisk mentale billeder, som færdiggør de billeder, vi ser på scenen, dvs. at vi f.eks. erindrer mormors køkken, som det så ud hos vores egen mormor, og tilføjer det scenografiske rum mentale detaljer der fra.

Handlingen kommer altså til at foregå i et rum, vi selv er med til at skabe. På samme måde skaber publikum sin egen undertekst. Med undertekst menes det, som ikke siges, det som skal forstås mellem linjerne, den bagvedliggende, følelsesmæssige sammenhæng.

Teatret har ikke, i ligeså høj grad som i litteraturen eller på film, mulighed for at udpensle underteksten med ord, close ups eller at springe frem og tilbage i beskrivende eller uddybende detaljer.

På teatret er der derfor meget større rum for publikums egen menings-/betydningsdannelse. Der er rum for, at vi som publikum danner betydninger ud fra vores egne referencerammer, egne erfaringer og dermed også danner vores egen undertekst/følelsesmæssige sammenhæng.

Vi er altså som publikum selv med til at skabe en vigtig del af (et vigtigt lag i) fortællingen.

Derfor er det vigtigt at give videre, når man arbejder med forestillingen, at der ikke nødvendigvis er en entydig måde at opleve og forstå forestillingen på.

OPLÆG TIL BRUG I UNDERVISNINGEN

Denne del forholder sig til faget Dansk og beskæftiger sig med forestillingsanalyse (herunder metafiktion) og undertekst.

Målet er at fremme elevernes oplevelse og forståelse af teatrets æstetiske virkemidler og teatret som kilde til udvikling af personlig og kulturel identitet samt at fremme elevernes indlevelsessevne og æstetiske forståelse.

Forestillingsanalyse er en god indgangsvinkel til både at forstå og tale om forestillingen. Oplægget her er en omfattende forestillingsanalyse, som I uden problemer kan vælge at plukke i.

TIL ELEVERNE:

I skal nu lave en analyse af den teaterforestilling I har set. Tal med hinanden og hjælp hinanden med at huske detaljer og give nye perspektiver på det I oplevede.

HANDLINGEN

Lav et kort referat af handlingen. Hvad gør det ved handlingen, at vi hører forløbet fra så mange forskellige synsvinkler?

SCENOGRAFIEN

Scenografien har stor betydning for, hvordan vi oplever og forstår en forestilling. Scenografien er en ramme, som er med til at give forestillingen karakter og til at give os en masse indtryk, som har indflydelse på, hvordan vi afkoder det, vi ser.

Beskriv, hvordan scenen ser ud, og hvordan den er indrettet med rekvisitter, farver, kostumer og lys.

Hvordan oplever I scenografien?

Hvordan bruges de forskellige sceneelementer fx lyset og kostumerne?

Hvad tænker I, er scenografens tanke med at lave scenografien netop sådan?

KARAKTERERNE

Lav en karakteranalyse, hvor I beskriver karaktererne ud fra:

Hvad får vi at vide om dem, hvordan ser de ud, hvordan er relationen mellem dem? Hvordan udvikler de sig gennem forestillingen? Beskriv spillestilen og hvordan I oplever, at den har betydning for jeres oplevelse af forestillingen.

Når nogen dør, reagerer vi forskelligt. Det har fx betydning, hvor tæt en relation man har til den person man mister.

De fire venner har alle prøvet at miste nogen. Tal om hvem de har mistet, og om hvilken betydning, det har haft for dem:

Alberte - storebror

Nicoline - farfar

Freja - sin mor

Jon - Frejas mor

Hvad har døden gjort ved dem? Hvorfor er det så forskelligt, hvordan de har det med at have mistet en person?

Hvorfor siger Alberte ikke noget til Freja, da hun sidder sammen med hende, mens klassen hører om hendes mors død? Hvordan kunne den dag være gået bedre?

Kunne læreren havde have klaret situationen bedre?

Freja begynder at skære i sig selv. Kunne det have været undgået? Hvordan?

Har du selv oplevet, at nogen du er tæt på har mistet en person? Hvad gjorde du som pårørende eller ven? Kan man gøre noget forkert, når man møder et menneske i sorg?

Rager det dig, hvis din vens mor dør?

Hvad var der mon sket, hvis Freja havde hørt Nicolines sang?

Nicoline siger til Jon, at Freja nok hellere vil tale med nogle voksne om sin sorg. "Voksne ved hvad man skal sige – det gør vi ikke". Er det rigtigt?

Hvordan oplevede I forskellen på at læse en bog om emnet og at se en teaterforestilling?

Skriv en huskeliste til dig selv, hvor du minder dit fremtidige selv om, hvad du ville ønske, at du vil gøre for en ven der, har mistet en forælder.

TEATERØVELSE

Med denne øvelse er det tanken at fordybe sig i en situation, som eleverne selv konstruerer, inspireret af forestillingen.

Det handler om at få øje på, hvad der faktisk ligger i en situation ud over det, man umiddelbart kan se. I denne øvelse vil elevernes indlevelsesevne og selvrefleksion desuden være i fokus.

Gå sammen i grupper om at lave en situation inspireret af forestillingen.

Situationen skal handle om, hvad der sker, når en person i en gruppe af mennesker, er ramt af sorg.

Situationen må gerne være fiktiv, men det må også gerne være en helt konkret situation, som en fra gruppen vælger at dele.

Når I har fundet på situationen, skal I spille den for resten af klassen, som efterfølgende må stille spørgsmål.

Spørgsmålene stilles til de individuelle karakterer i situationen, I netop har set, og den pågældende karakter/ elev svarer.

Resten af gruppen må gerne hjælpe.

Spørgsmål som:

Hvorfor sagde eller gjorde du sådan?

Hvad følte du?

Hvad fik dig til at føle sådan?

Hvad kunne man/du have gjort for, at situationen kunne være endt anderledes?

Eleven, der svarer, kan svare ud fra egen erfaring eller ud fra, hvad de forestiller sig, at karakteren ville svare.

Når eleverne er færdige med at stille og svare på spørgsmål, kan I vælge at samle op og tale videre om det, I fik med fra øvelsen.

Det er også en mulighed at spille den samme situation igen med nogle af de ændringsforslag eller ændrende perspektiver, der måske er kommet frem.

DEN DANSENDE DRENG

Af Bodil Bredsdorff fra novellesamlingen Solsort og snefnug, udgivet af Kræftens Bekæmpelse, som del af materialet OmSorg, 1996

Læs novellen og besvar spørgsmålene bagefter

Jeg vågnede i ulvetimen, timen lige inden solen står op, og tænkte: "Jeg skal dø!" Nej, jeg tænkte det ikke, jeg vil nærmere sige at det var tanken som tog fat i mig; det var visheden som jog mig ud af søvnen så hele min krop var lysvågen inden jeg slog øjnene op.

For det skal jeg jo: Dø! Ligesom alle andre mennesker, ligesom min bror gjorde, som farfar og oldemor for længe siden, som min far og mor skal en gang.

Jeg lå i mørket og stirrede på gardinets grå firkant. Huset var stille, helt stille. Jeg forsøgte at ånde tanken væk: Om lang tid, først om lang, lang tid, om et helt livs tid. Om hundrede tusinde billioner af år. Lysår af liv.

Jeg tænkte ikke engang på at gå ind til min far og mor og putte mig ned imellem dem sådan som jeg gjorde da jeg var lille og havde mareridt.

Den tid er for altid forbi. Deres sorg fylder alting. Der er ikke plads til mig. Jeg må klare det alene. Det har jeg indset.

Da far og mor kom hjem fra hospitalet og fortalte mig og mormor at nu var Tobias død, havde jeg frygtelig brug for at sidde på min mors skød og blive trøstet. Så lille følte jeg mig. Men min mor var endnu mindre og sad og græd som et treårs barn med mormors arme om sig.

"Åh ja, lille skat ... lille pus," mumlede mormor og strøg hende over ryggen. Mig var der ingen som strøg. Min far gik hen og lagde hånden på min skulder. Han er ikke sådan til knus og kæl.

“Nu lider han ikke mere,” sagde han bare.

Og dét trøstede mig. Så gik han ud i haven og gik rundt og rundt.

Efter Tobias' død har han svært ved at sidde stille. Han kører tit ned til vandet og går en time eller to. Som om man kan gå det ud af kroppen.

Min mor græder hele tiden. Ikke udenpå, men indeni. Jeg kan se det. Tårerne løber ned på indersiden af kinderne så de er usynlige, men øjnene er tykke og røde og røber det. Og gråden slører hende. Når jeg taler med hende er hun fjern og hører ikke rigtig efter selv om hun forsøger at lade som om.

Gardinet var blevet lysegråt med et strejf af rosa. Jeg gik hen og trak det fra. Solen var på vej op mellem træerne, og jeg åndede lettet op. Natten var ovre. Det skramlede i køkkenet. Min far var i gang.

Hverdagen er hans domæne; han får det hele til at hænge sammen selv om alting er splittet ad. Uanset hvad der sker, er opvasken taget, stuen støvsuget, kartoflerne skrællet, koteletterne stegt.

Bordet stod dækket, teen trak under hættten, madpakken lå i kassen, tak lille far.

Min mor har givet slip på dagene. Hun driver om i sin boble af sorg. Men min far har en snor i hende. Han sørger for at hun ikke driver væk. Håber jeg.

Min far havde ristet brødet, og smørret smeltede hen over det. Det elsker jeg. Appelsinmarmeladen var gylden og gennemsigtig. Vi snakkede ikke sammen. Vi er begge to stille om morgenen; vi sad bare og lusede os i hinandens selskab.

Teen skyllede de sidste tanker af mig, og da jeg trådte ud i den glødende oktobersol, følte jeg mig så frygtelig levende at jeg næsten skammede mig.

Jeg cyklede ad stien gennem lunden. Det plejede Tobias og jeg altid at gøre. Ikke fordi den var kortere, men for at suse ned ad bakken og op igen med gruset knasende under dækkene.

Efterår. Birkeblads-konfetti. Brombærkrattet var stadig fyldt med sorte bær, og skaderne skrattede i trækroernerne. På den anden side af lunden mødte jeg Mads, Tobias' bedste ven. Vi fulgtes ad det sidste stykke. Det er de heldige morgener jeg møder ham.

I klassen så alting ud som det plejede, men det er det ikke. Jeg satte mig på min plads, kiggede mig omkring og fangede Monicas blik. Hun skyndte sig at dreje hovedet og gav sig til at snakke med Kamilla og Marie.

Jeg er ikke veninde med Monica mere. Det bliver vi heller aldrig igen. I al den tid, mens Tobias var syg, var det eneste hun kunne finde på at sige:

“Gud, hvor frygteligt! Hvordan kan du holde det ud?”

Det sagde hun hele tiden: når jeg fortalte hende om hospitalet, behandlingen, smerterne, angsten, håbet, lige gyldigt hvad så kom det:

“Gud, hvor frygteligt! Hvordan kan du holde det ud?”

På samme måde, i samme tonefald. Helt automatisk. Og hvad skal man svare? At det var værst for Tobias? At der ikke er nogen diskussion om man kan holde det ud eller ej? At man bare er nødt til det? Man kan hverken gemme sig eller løbe væk.

Til sidst havde jeg overhovedet ikke lyst til at snakke med hende mere. For det var det eneste jeg kunne snakke om, der var ikke andet, og jeg havde jo forstået det:

Hun kunne ikke holde det ud. *Hun* syntes det var for frygteligt. Hun ville faktisk helst slet ikke høre noget om det. Og så kunne hun blive fri!

Alligevel fik jeg det stik i hjertet ved synet af hendes nakke. Jeg kender hende ud og ind. Jeg vidste at hun vidste at jeg så på hende. Og hun vendte sig ikke om.

I timen drev tankerne omkring.

Jeg tænker meget på min oldemor for tiden. Savner hende. Mormors mor. Hun ville have strøget mig over ryggen og sagt små ord. Det er jeg sikker på.

Jeg kom i tanker om at jeg engang snakkede med hende om døden. Jeg havde spurgt hende om hun var bange for at dø.

Jeg kan huske hun klappede mig på hånden og sagde at det var hun ikke. Ikke mere.

Jeg har ikke været ret gammel. Jeg vidste at hun skulle dø. Jeg havde endnu ikke tænkt den tanke at jeg selv skulle.

Og så sagde hun til mig at jeg skulle forestille mig et menneskeliv som en lang, lang dag. Til sidst blev det aften, og så var man træt og ville gerne sove. Det man skulle sørge for var at få noget ud af dagen. Så var man ikke ked af at skulle i seng.

Tobias' liv varede ikke engang til spisefrikvarteret. Alligevel var han så træt til sidst. Dødelig træt. Til sidst var han ikke ked af at skulle i seng. Tror jeg.

Et bestemt billede blev ved med at dukke op: Jeg var taget ind til sygehuset. Tobias lå og sov. Jeg satte mig ved sengekanten og kiggede på hans stramme, blege ansigt da jeg fik øje på den mørke krans på puden.

Det tog lang tid inden det gik op for mig hvad det var ... at det var hans hår. Det var ved at falde af. Pludselig

slog han øjnene op og så på mig og smilede sit skæve smil, og jeg vidste ikke hvad jeg skulle sige ... om jeg skulle sige det?

Jeg kiggede op og mødte min lærers blik. Selvfølgelig kunne hun se at jeg havde været langt væk, men hun sagde ingenting.

De behandler mig alle sammen som en glødende kogeplade ingen tør røre ved. Lader mig være. Jeg kan gøre som det passer mig. Også når det ikke passer mig. Jeg savner Tobias. Jeg savner min oldemor. Jeg savner at nogen passer på mig.

Jeg sagde ikke et ord til Monica hele dagen. Jeg snakkede ikke rigtig med nogen. Jeg mødte heller ikke Mads igen.

Hjemme ventede min sorg-boble-mor og min hverdags-maskine-far. Foran mig lå tusindvis af triste dage.

Den nat vågnede jeg igen i ulvetimen, vækket af min egen gråd som først ebbede ud da solen stod op.

Jeg var ked af mine tykke øjne da jeg fik øje på Mads. Han stod og ventede foran lunden. Hans jakke stod åben, og han strøg hånden gennem det halvlange hår da han fik øje på mig. Det var mig han ventede på.

Han foreslog at vi pjækkede... at vi holdt en fridag sammen til ære for Tobias ... at vi cyklede ud på kirkegården.

Vi plukkede en buket af efterårsløv, gran og bregner og bandt den sammen med elastikken fra mit hår.

Den så så frisk ud oven på gravens tørre kranse og visne buketter. Jeg rettede lidt på nogle af båndene. Det var det. Hvad skulle vi så?

“Der er ingen grund til at blive her,” sagde Mads.

“Ja, Tobias er jo nødt til det,” sagde jeg.

Lidt surt og vrippent, hvad jeg slet ikke havde lyst til.

“Det er vi ikke,” sagde Mads. “Lad os tage ud til fyret!”

Ja, selvfølgelig, fyret! Og op i det!

Den sidste tur vi kørte Tobias var ud til fyret, men han var for svag til at gå op i det. Han havde siddet på bænken sammen med Mads i sensommersolen og stirret ud over det blikstille hav mens min far og mor og jeg havde taget trapperne ned til strandkanten.

Jeg havde kigget op på dem. Tavse havde de siddet. Mads med armen om Tobias. Farvel sommer, farvel strand, farvel kæmpe-kolbøtte-smutstens-svømmehav.

Og på Havnegrillen! Der skulle vi også.

Alle de burgere vi tog med til Tobias. Nogle gange spiste han en lille smule, andre gange slet ingenting. Alligevel ville han godt have vi tog dem med. Undtagen til sidst. Da var han ligeglad.

Jeg havde ingen penge, men det havde Mads. Vi tog grillen først: Burgere, pommies frites, cola, is. Vi åd til vi var ved at revne. Og til Mads ikke havde en klink tilbage.

Så cyklede vi ud til fyret. Der var læ gennem plantagen og varmt som en sensommerdag. Fyrretræerne duftede, og to røde egerne legede tagfat på de krogede grene så koglerne raslede ned.

Men det kostede penge at komme op i fyret, og vi havde ikke flere. Eller havde vi? Havde jeg ikke fået til nogle mælkemærker engang som jeg aldrig havde købt? Jeg fandt mønterne på bunden af tasken, så vi kunne betale for de 52 trappetrin.

Vinden fra havet blæste håret fra vores ansigter. Solskinnet glitrede i bølgerne. Langt ude huggede en kutter sig frem. Verden var lyseblåt guld.

Mads satte fingerspidserne under min hage og løftede mit ansigt op. Han kyssede mig; jeg kyssede ham, blidt, blødt, sommerfuglesalt.

Jeg kom til at græde, og det gjorde han også. Vi lagde armene om hinanden og stod og græd sammen i vinden højt over havet, oppe i skyerne, midt i det lysende himmelhvælv.

Regnen slog mod ruden, og vinden ruskede træerne da jeg slog øjnene

op. Lørdag! Jeg havde ikke sovet for længe. Og sikke en dejlig drøm! Jeg kunne høre min fars og mors stemmer inde fra soveværelset og listede ind til dem.

“Hej, skat,” sagde min mor, og så kravlede jeg op til dem. Her var varmt og godt.

“Morgenmad på sengen,” foreslog min far, “hvad siger I til det?”

“Jeg siger chokoladeboller.”

“Tebirkes” sagde min mor.

“Ok, ok, det skal I få.”

Min far sprang op og trak bukserne på, sweateren over hovedet, stak de bare fødder i skoene, og lidt efter hørte vi bilen starte.

Jeg fortalte min mor at jeg havde drømt om Tobias. Der havde været fest i et stort rum, og Tobias havde danset midt i lokalet med alle os andre i en ring rundt om. Jeg havde taget mod til mig og var trådt ind i kredsen for at danse med ham. Han dansede løssluppet, voldsomt, vildt. Han havde ingen smerter, og håret krøllede om hovedet på ham. Vi dansede, han lo til mig... var bare så glad.

Min mor smilede til mig, og nu løb tårerne den rigtige vej, ned ad kinderne.

“Det var en smuk drøm,” sagde hun og kyssede mig på panden.

Så fortalte jeg om Mads... ikke det hele... kun lidt af det, indtil min far kom med te og chokoladeboller og tebirkes, og sengen blev fuld af krummer.

Det sker oftere og oftere at min mor kommer ud af sin boble. Så sætter hun sætter sig og snakker med mig ... ser på mig.

Min far er begyndt at tage min mor med på sine ture. Han har også foreslået at vi tager på ferie alle tre. Det er

meget længe siden vi har holdt ferie. Vi har snakket om en tur til Malta.

Jeg er blevet gode venner med Monica igen. Hun har inviteret mig på week-end i sine bedsteforældres sommerhus sammen med Kamilla og Marie. Bare os fire... helt alene.

Stormen har revet alle blade af træerne, skaderne skratter videre i de nøgne kroner. Stien gennem lunden er fedtet og glat. Jeg er begyndt at cykle uden om. Jeg mødes med Mads på den anden side.

Alting forandrer sig. Ligner og er alligevel ikke det samme. Hele tiden i bevægelse. Liv er forandring, kun døden er urokkelig.

Og jeg lever videre... et helt livs tid... og vil for altid mindes, også som gammel, min elskede storebror, byens eneste skinhead som han kaldte sig, min skægge balladebror, den dansende dreng, Tobias.

Bodil Bredsdorff, født 1951.

Uddannet småbørnspædagog i 1974, radio- og tv-producer 76/77.

Modtag i 95 Kulturministeriets Børnebogspris for serien om "Børnene i Kragevig". Har skrevet i alt 32 bøger for både små og store, bl.a. Max-bøgerne for de mindste, billedbøgerne "Manden, der søgte havet" (illustreret af Tord Nygren) og "Bamse Blikfelt" (illustreret af Niels Bo Bojesen), "Safra" for de større børn og ungdomsbogen "Piletina".

OPGAVER TIL DEN DANSENDE DRENG

Den dansende dreng af Bodil Bredsdorff

1. Hvordan kan man græde indeni?
2. Hvorfor tror du, jeg-fortælleren skammer sig over at have det ok?
3. Hvorfor bliver jeg-fortælleren forældre kaldt for ”sorg-boble-mor” og ”hverdags-maskine-far”?
4. Forklar de forskellige karakterers/personers måde at håndtere sorgen på?
Far:
Mor:
Hovedpersonen:
Veninden Monica:
Broderens ven Mads:
5. Døden som billedsprog: Forklar hvad oldemoderen mener med, at livet skal ses som en lang dag?
6. Hvorfor bruger forfatteren billedsprog? Eksempelvis ”varmt som en sommerdag” ?
7. Igennem hvilken appelform forsøger forfatteren her at appellere til læseren?
Logos (fornuft), pathos (følelser) og ethos (tillid)
8. Tror I, at jeg-fortælleren og hendes familie får det bedre?

DØDE FORÆLDRES KLUB

Journalist Sofie Klingenberg oplevede at miste sin mor som 16-årig. Hun var så heldig at komme med i en sorggruppe for børn og unge kort efter, men sorgen efter at have mistet en forældre sætter aftryk hele livet.

Hun har nu dannet fællesskabet Døde Forældres Klub for voksne, der som børn eller unge har mistet en eller begge forældre.

Udover at være et netværk er Døde Forældres Klub også en podcast-serie, hvor Sofie selv og andre fortæller deres personlige historie om at miste.

Serien er produceret for Folkekirkens Hus i Aalborg.

Musik og lyddesign: Stine Kloster og Christian Søndergaard.

Lyt til podcasts fra Døde Forældres Klub:

Vært på Døde Forældres Klub er journalist Sofie Klingenberg, som selv har mistet sin mor, da hun var 16.

Hver podcast er ca. 50 minutter så vi anbefaler at man enten udvælger en enkelt podcast og hører den sammen i klassen eller beder eleverne høre en podcast som hjemmearbejde.

Her kan man dele klassen op i grupper, som hører den samme podcast.

Tilbage på skolen samtales der om den hørte podcast i grupperne.

Til sidst præsenteres nogle få punkter kort for klassen:

Giv et resume af historien.

Hvad gjorde størst indtryk på jer?

Alle podcasts findes her:

<https://www.folkekirken.dk/aktuelt/podcast/doede-foraeldres-klub>

Vi anbefaler følgende podcasts til brug i undervisningen:

Den dag tiden gik i stå

I denne episode fortæller vært på podcast-serien, Sofie Klingberg, sin egen historie. Historien om at være en relativt ubekymret teenager, som i august 2001 fik en meget voldsom besked fra sin mor.

Undskyld, jeg spurgte

Da Birgitte mister sin mor som 14-årig i 1995, møder hun en mur af tavshed fra sine omgivelser. De voksne omkring hende magter ikke at tale med hende om tabet. Birgitte lukker ned for sorgen, men det har en alvorlig pris. Og pludselig bliver hendes far også syg.

Knyttede næver og en lille rødkælk af glas

Da Tim som 10-årig mister sin far, bliver han mobbet i skolen med sit tab. Vreden, sorgen og afmagten sætter sig som en knude i Tims mave, og den vokser og vokser. Det bliver en særligt onskabsfuld kommentar fra en klassekammerat, der får Tim til at eksplodere.

Sorgens landskab

Der er noget rivende galt med vores sorgkultur, mener hospicepræst Ole Raakjær. I denne særudgave fortæller han, at mange mennesker, der mister, føler sig ensomme i deres sorg. Omgivelserne skal turde give sorgen mere plads, mener han. Han forklarer, at der er en misforstået opfattelse af, at trøst efter et tab handler om at aflede, muntre op eller skubbe den sørgende hurtigt videre i livet. Trøst handler om at give plads til det, der er, lyder det fra Ole Raakjær.

LINKS TIL MERE OM SORG

<https://sorgcenter.dk/videnscenter-for-det-nationale-sorgcenter/efterladte-boern-og-teenagere/>

<https://skyggeboern.dk/>

<https://filmcentralen.dk/grundskolen/film/skyggeborn>

https://www.dr.dk/drtv/episode/mor-er-doed--men-det-taler-vi-ikke-om_97012

Læs evt. også artiklen "Hun vil have en ny generation i sæderne", Politiken, 31. januar 2020 af Malene Jensen, hvor skuespiller og kunstnerisk leder af MÆRKVÆRK Anne Gry Henningsen er interviewet om intentionen med forestillingen UNDER HUDEN og om egne erfaringer med sorg. Find artiklen på infomedia.dk